

Đak Ivica

Pobuna
junaka

Julijana
Matanović

ma tomu jedno stoljeće kako želim upozoriti na nekoliko činjenica. U časopisu *Vijenac* izlazio sam u nastavcima, godinu dana prije smrti svoga autora Ante Kovačića. Moja Ančica, još uvijek onako skromna, sugerira mi da sada budem jasniji i da kažem koje je to godine bilo. »Zar misliš da svi moraju znati baš sve o tebi, Ivice moj?«, šapuće mi, viđajući svoje dojke.

Poslušat ću njezinu prostu mudrost i reći, kao što to uostalom i priliči jednom vječnom đaku: »Bilo je to godine 1888. A Ante je umro sljedeće, u svojoj trideset i petoj«. Nije dočeka da se pojavim u knjizi. Dogodit će nam se to tek jedanaeste godine dvadesetoga stoljeća. Pred općinstvo ćemo izaći osakaćeni, lišeni ulomaka koji su prijeli čednom moralu tadašnje hrvatske mladeži. Sada kada smo dio svakoga školskog programa, pitam se: »Čime se danas kvare potomci Antihovih suvremenika?«. Hrvatske vođe običavaju prozivati pisce koji su odgovorni za poroke najmlađih njihovih glasača.

Požar mi je uništio vid. Žao mi je što se svojim očima ne mogu uvjeriti što zanima današnje literate. Opisuju li društvo u kojem žive, ne piše im se dobro. Sjećam se samo kako je teško bilo doktoru Kovačiću kad je u *Katoličkom listu*, u vrijeme izlaženja romana, čitao pismo nepotpisanoga »prijatelja iz vana«. Koliko je samo puta ponovio rečenice: »Imade li oca i majke, a zdrave još pameti, koji će dati svojoj kćeri to čitati? Imade li učitelja u srednjim i inim učilištima koji će moći ovogodišnji *Vijenac* podati u ruke svojim učenicima?«. Od nesreće bi mu svaki put glas zadržao. Tiho bi procijedio: »Ima, ima, kukavico... Gdje ti je ime, kukavico...?«. E, kad bi sad vidio da bez njega ne može proći nijedna biblioteka, nijedna povijest književnosti, pitam se što bi rekao. Vjerojatno bi u istom tonu nastavio: »I što sada ja imam od toga? Samo mi nemoj, dače, reći da je vrijeme ispravilo nepravde. I izbljedio pamflete«. I što bi vrijedilo da mu kažem da nas sada čitaju roditelji kako bi svojoj djeci napisali školsku lekturu, da nas čitaju studenti koji pripremaju ispite na mudroslovnim učilištima, da nas proučavaju mlade žene koje u ponašanju lijepe Laure svaki danom vide sve manje demonskoga. Sigurno ima onih koji se čude što ja, koji sam na kraju okončao uništen medicinskom dijagnozom delirium tremens, uspijevam izgovoriti nekoliko razgovjetnih rečenica. Jako se trudim. Stalo mi je da se zna naša sudbina. U isto vrijeme, želim da se spoznaju razlozi zbog kojih sam spalio registraturu. »Zaborav je najbolja zaštita«, povjerovao sam u jednom trenutku i potpalio luč. Međutim, stanice moga tijela i nakon vatre prepune su sjećanja. Ono se jedino ne može uništiti. Ono me katkada uspe na one naše zagorske bregove, odnedavno popunjene kićenim kućicama za odmor. Iako želim ostati anonimn, vrlo se često dogodi da mi pride neki novi stanovnik i kaže: »Oprostite, ja vas, dače, poznajem, ja sam vas čitao.«

I uvijek mi uši zaparaju s tim »dače«. A koliko sam puta znao zamoliti Antu, dok smo nastajali u njegovoj isjeckanoj, zbrkanoj priči - toliko drukčijoj od ugladene Šenoine (ali i toliko puta zanimljivijoj) - da me ne oslovljava neprestano s »dače«. Dače ne može donijeti odluku, dače se može zaljubiti a da je već zaljubljeno, dače može ponuditi brak iako voli drugu, dače se u zavodljivoj svilenoj postelji budi uplašeno. Dače, ukoliko, ne može razumjeti žensku ovisnost.

Ante mi je odgovarao da mora tako, da pero svaki put - niotkoga nagovoreno - ispred moga imena upisuje imenicu nejasnoga roda. Kad sam povjerovao da umjetnički tekst ima moć samostalne odluke, zamolio sam ga da me ma-

kar nazove Ivanom, Ivom, da mi imenom da snagu.

»Ime se formira ponašanjem u romanu. Ime nije bitno«, pokušavao me razuvjeriti. »A zbog čega je onda ona Laura?«, odgovarao sam mu pitanjem. Čak sam u jednoj maloj svadi napomenuo kako znam da je i njemu važno kako će se tko zvati. Jer, kad ne bi bilo tako, onda bi junaci mogli biti nazvani brojem. I čitatelje ni na što ne bi podsjećali. I ništa unaprijed ne bi sugerirali. Citirao sam mu rečenice koje je u romanu dodijelio mom ocu mužikašu Jožici: »Laura! Onu dakle ženskinju zovu Laumom? Čudnovata li imena!«. Uspravio sam te prezimenom«, umirivao me Ante. Nije si mogao dopustiti, žestoko napadan od anonimnih licemjernih moralista, da bude u lošim odnosima sa svojim likovima. Zaželio sam mu reći: »Ali si me poslao na vječnu šetnju između sela i grada. U lošim cipelama. U njima je, u hod, stradala moja kičma«. Ipak, predomislio sam se. Žalio sam ga na isti način kao što sam žalio sebe. Ostajala mi je samo nada da će jednoga dana o meni najljepše pisati snažnije varijante moga imena; jedan Ivan i jedan Ivo.

Moja Ančica sada ponovno traži pojašnjenje: »Kaži Krnic, kaži Frančeš. Zar ti misliš da svi moraju znati baš sve o tebi, Ivice moj?«.

OSOBNOSTI Izložba o zagrebačkim god u berlinskom Heimatmuseumu Charlottenbu

Davorka POPADIĆ
SCHLEICHER

Velika njemačka glumica Tilla Durieux u svojoj je autobiografiji »Eine Tür steht offen« napisala: »Kad sam 1934. iz Ascone krenula za Zagreb, taj je grad za većinu Europljana bio u nekim maglovitim daljinama. Ja sam gradom bila ushićena.« Tilla Durieux otkrila je Zagreb tridesetih godina 20. stoljeća bježeći s mužem Židovom pred nacistima, a njezin život i stvaralaštvo u zagrebačkom egzilu (1934. - 1955.) otkrio je njemačkoj publici vrсни znalac kazališta i hrvatskog jezika, berlinski novinar Hartmut Topf. Sredinom sedamdesetih godina unutar zagrebačke lutkarske scene nailazi na tragove Tille Durieux, velike umjetnice i nekadašnje dame iz visokog berlinskog društva. Za nju je Heinrich Mann govorio da utjelovljuje sve što je moderno. Portretirali su je Renoir, Kokoschka, Corinth i Slevogt. Berlinski salon Tille Durieux, rođene kao Ottilie Godeffroy u Beču 1880., bio je središte intelektualnog i umjetničkog miljea. Svojom dugogodišnjim boravkom u Zagrebu obogatila je kazališnu i lutkarsku scenu Hrvatske, do tada orijentiranu na Graz i Beč, donijevši nove, berlinske perspektive.

Izložba posvećena zagrebačkim godinama najslavnije glumice Weimarske Republike pod naslovom »U puževoj kućici: Tilla Durieux u Zagrebu« otvorena je u Berlinu od 28. siječnja do 28. veljače u Heimatmuseumu Charlottenburg. Muzej je smješten nasuprot dvorcu Charlottenburg u istoimenoj berlinskoj četvrti gdje je u Bleibtreustrasse Tilla Durieux živjela od 1955. do konca svog života

Tillir.

► Za nju je Heinrich Mann govorio da utjelovljuje sve što je moderno. Portretirali su je Renoir, Kokoschka, Corinth i Slevogt. Berlinski salon Tille Durieux, rođene kao Ottilie Godeffroy u Beču 1880., bio je središte intelektualnog i umjetničkog miljea

1971. Postav izložbe autora Zlatka Šterka obuhvaća u Njemačkoj slabo poznate materijale iz Muzeja grada Zagreba, kao i arhive berlinske Akademije umjetnosti. Izložba nastala zajedničkim naporom Muzeja grada Zagreba, Heimatmuseuma Charlottenburg i hrvatskog veleposlanstva u Njemačkoj privukla je brojne posjetitelje. Samo otvorenje upriličeno je tijekom »Duge noći muzeja« kad se do duboko u noć mogu razgledati galerije i muzeji glavnog njemačkog grada. Svoj prilog zajedničkom hommageu Berlina i Zagreba velikoj umjetnici kroz uvodnu riječ dali su Monika Thiele, gradonačelnica četvrti Charlottenburg-Wilmer-

sdorf, zagrebački gradonačelnik Milan Bandić, dr. Vinko Ivčić, ravnatelj Muzeja grada Zagreba, Brigit Jochanens, ravnateljica Heimatmuseuma Charlottenburg i, u ime Akademije umjetnosti grada Berlina, dr. Renate Retz. Hommage se nastavio do kasno u noć čitanjem tekstova Tille Durieux, ali i onih o njoj,

Tilla Durieux na portretima Augustea Renoira (gore) i Franza von Stucka (gore desno)

linama poznate njemačke glumice, muze i zvijezde građanskih salona
urg

no drugo lice

lutkarskom predstavom omiljenih autora velike glumice i glazbom Debussyja i Bartoka.

Kroz izložene eksponate, fotografije, skulpture, skice kostima, lutke, dokumente, knjige i pisma, posjetitelji Heimatmuseuma upoznali su vilu Lubienski - puževu kućicu Tilla Durieux - mjesto gdje se nakon deportacije supruga Ludwiga Katzenellenboga 1941. povukla slavna umjetnica. Vila u Jurjevskoj ulici 27 njezine rođakinje Zlate Lubienski bila je tijekom Drugog svjetskog rata važno mjesto okupljanja zagrebačkih intelektualaca. Tu je Tilla Durieux smjestila svoju umjetničku zbirku i bogatu biblioteku. Zagrebački umjetnici i studenti mogli su u Tillinom zagrebačkom salonu posuđivati knjige i razgledati djela »dekadentnih«
autora - Chagalla, Renoira, Cezana, Van Gogha, Barlacha, Kleea...

Zajedno s rođakinjom, navodno ih povezuje daleko srodstvo s biskupom Strossmayerom, simpatizirala je partizane i aktivno se uključila u antifašistički otpor. Nemogućnost bavljenja glumom nadoknađivala je kreacijama kostima i lutaka za tadašnje Zemaljsko kazalište. Prvakinja njemačkih kazališnih

► **Svojim dugogodišnjim boravkom u Zagrebu obogatila je kazališnu i lutkarsku scenu Hrvatske, do tada orijentiranu na Graz i Beč, donijevši nove, berlinske perspektive**

kuća u Zagrebu je bila pomoćnica redatelja i, službeno, kazališna krojačica!

Iz svoje puževe kućice Tilla Durieux izlazi 1946. objavljivanjem drame »Zagreb 1945.«, a svoj prvi zvučni film »Posljednji most«
snimila je 1953. u Mostaru, uz tada vrlo mladu i traženu glumicu Mariju Schell. U Njemačku se vraća tek 1955. i postiže nevjerojatan uspjeh. Nastavlja glumiti sve do duboke starosti. Tilla Durieux je u kulturnom i kazališnom, posebice lutkarskom, životu grada Zagreba ostavila neizbrisive tragove. Berlinska je pak publika kroz izložbu »U puževoj kućici: Tilla Durieux u Zagrebu«
upoznala veliku njemačku glumicu, muzu i zvijezdu građanskih salona kao kreatoricu lutaka i kazališnih kostima, spisateljicu i antifašističkog borca.

Grad Berlin, ponosan na svoju slavnu sugradanku, njezinim je imenom nazvao park u samom središtu grada, nedaleko od Potsdamer Plaza. I glavni grad Hrvatske, prema riječima gradonačelnika Milana Bandića, posebno će se zahvaliti Tilli Durieux na dvadeset godina života i stvaralaštva u Zagrebu.